

АНОТАЦІЯ

Микитась І.М. Публічне управління регіональним економічним розвитком. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2025.

Дисертація присвячена актуальній науковій проблемі формування сучасної моделі публічного управління регіональним економічним розвитком в умовах глобалізації та динамічних змін. Актуальність теми зумовлена фундаментальними трансформаціями, що відбуваються в характері регіонального розвитку під впливом глобалізації, технологічних революцій та структурних перебудов світової економіки, а також необхідністю розробки інноваційних підходів до відновлення регіональних економік України в умовах військової агресії.

У дисертації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та розроблено практичні рекомендації щодо формування адаптивної моделі публічного управління регіональним економічним розвитком в умовах глобалізації та динамічних змін.

Проаналізовано трансформацію ролі регіонів у національних економіках внаслідок глобалізації та структурної перебудови. Встановлено, що якщо в 1950-1960-х роках промисловість у регіонах була вузькоспеціалізованою та захищеною тарифами від міжнародної конкуренції, то з 1970-х років під впливом нафтової кризи, технологічних змін та фінансової дерегуляції регіони увійшли в нову еру глобальної конкуренції. Це призвело до формування дихотомії між регіонами-переможцями (глобальні фінансові центри, високотехнологічні регіони) та регіонами-переможеними (старі промислові центри).

Досліджено еволюцію теоретичних підходів до регіонального економічного розвитку – від теорії економічної бази та полюсів зростання до теорії накопичувального причинно-наслідкового зв'язку та концепції ефектів агломерації. Показано, що традиційні неокласичні моделі, засновані на однорідності факторів виробництва та механізмі цін, змінилися новою теорією зростання, яка враховує просторовий вимір, ефекти агломерації та недосконалість ринків. Це дозволило пояснити, чому одні регіони процвітають, а інші занепадають.

Виявлено фундаментальні зміни в характері регіонального економічного розвитку під впливом глобалізації. По-перше, відбулася зміна географічного масштабу – від адміністративних одиниць до функціональних регіонів, що перетинають юрисдикційні межі. По-друге, значно зросла складність міжорганізаційних зв'язків у глобальних виробничих мережах. По-третє, трансформувалися ключові фактори розвитку – від матеріальних ресурсів до факторів доданої вартості. І нарешті, суттєво посилилась інтеграція економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку.

Проаналізовано зміну парадигм економічної політики та їх вплив на регіональний розвиток. Виявлено перехід від кейнсіанської політики активного державного регулювання до монетаристських підходів, а згодом – до некейнсіанської політики після азійської кризи 1997 року. Досліджено еволюцію підходів до планування регіонального розвитку: від генерального планування через цільове та структурне до інтегрованого стратегічного планування, яке враховує соціальні, екологічні та економічні аспекти.

Обґрунтовано концептуальні засади модернізації системи публічного управління регіональним економічним розвитком на основі інтеграції трьох ключових підходів: інституційного – який передбачає формування ефективних інститутів розвитку, стимулювання міжорганізаційних мереж та кластерів, розвиток соціального капіталу; інноваційного – спрямованого

на створення регіональних інноваційних систем, розвиток людського капіталу, підтримку технологічного підприємництва; сталого розвитку – який забезпечує збалансування економічних, соціальних та екологічних аспектів.

Досліджено трансформацію розуміння конкурентоспроможності регіонів. Показано, що відбувся перехід від порівняльних переваг, заснованих на низьких виробничих витратах, до конкурентних переваг, пов'язаних з ефективністю, якістю, інноваціями та людським капіталом, а в подальшому – до переваг співпраці через стратегічні альянси та мережі. Встановлено, що в сучасних умовах регіони конкурують на основі всього комплексу своїх ендогенних економічних, соціальних, природних, історичних, культурних і людських атрибутів.

Досліджено еволюцію підходів до публічного управління регіональним економічним розвитком через призму основних наукових шкіл стратегічного управління. Виявлено перехід від школи дизайну та планування, що базувались на формальних процесах і стабільному середовищі, до позиційної та підприємницької шкіл, які враховували динамічне конкурентне середовище, і далі до когнітивної школи та школи навчання, що зосереджуються на поведінкових аспектах і процесах навчання. Встановлено вплив політичної та культурної шкіл на врахування інституційних факторів, а також екологічної та конфігураційної шкіл на формування сучасної парадигми сталого розвитку.

Виявлено ключові елементи сучасної системи публічного управління регіональним економічним розвитком, а саме: накопичення ключових компетенцій; розвиток соціального капіталу; побудова стратегічного лідерства; управління ресурсами; розвиток ринкової розвідки; забезпечення стратегічної інфраструктури; розвиток здатності до управління ризиками; інтеграція принципів сталості. Підкреслено необхідність відходу від традиційних підходів, що базуються на державних програмах і залученні

зовнішніх фірм, до розвитку місцевих компетенцій і потенціалу.

Здійснено класифікацію інструментів публічного управління регіональним економічним розвитком на локаційно-орієнтовані (контроль планування, благоустрій, інфраструктура), бізнес-орієнтовані (центри підтримки бізнесу, технопарки, інформаційні центри), людино-орієнтовані (навчання, працевлаштування) та громадо-орієнтовані (некомерційні організації розвитку, кооперативи). Обґрунтовано необхідність збалансованого застосування всіх груп інструментів для досягнення синергетичного ефекту в управлінні регіональним економічним розвитком.

Розроблено комплексний підхід до оцінювання ефективності публічного управління регіональним економічним розвитком, який базується на збалансованій системі показників, що охоплює якість публічних послуг, проміжні та кінцеві результати розвитку, глобальні індикатори конкурентоспроможності регіону. Обґрунтовано необхідність доповнення традиційних економічних показників показниками соціального та екологічного розвитку та визначення їх взаємного впливу, а також важливість регулярного моніторингу та оцінювання як інструменту підвищення ефективності управлінських рішень та забезпечення підзвітності органів влади перед громадою.

Запропоновано адаптивну модель публічного управління регіональним економічним розвитком, що базується на холістичному та динамічному підході до організації управлінських процесів і відносин. Модель інтегрує в єдину систему шість взаємопов'язаних компонентів: аналітично обґрунтоване стратегічне управління, багаторівневе врядування та стейкхолдерську співпрацю, розбудову організаційної спроможності, мобілізацію ендогенних та екзогенних ресурсів, залучення громадян і моніторинг результатів. Впровадження даної моделі вимагає трансформації традиційних бюрократичних підходів на користь сервісної моделі, де органи влади стають партнерами для бізнесу та громадян, фасилітаторами

місцевих ініціатив, модераторами суспільного діалогу при збереженні ролі гарантів стратегічних суспільних інтересів.

Розроблено концепцію перспектив в публічному управлінні регіональним економічним розвитком, що включає чотири взаємопов'язаних виміри: перспективи як шляхи – розуміння того, що стратегія регіонального розвитку має будуватися не на екстраполяції минулого досвіду (погляд через «дзеркало заднього виду»), а на баченні майбутніх можливостей (погляд через «лобове скло»); перспективи як стани невизначеності – типологія майбутніх станів за ступенем передбачуваності та контрольованості: від послідовних/рутинних до хаотичних і невідомих; перспективи як кордони можливостей – розгляд майбутнього як серії ландшафтів з передовими кордонами, через які регіонам необхідно постійно прокладати нові шляхи; перспективи як цикли – урахування економічних, технологічних, інноваційних циклів при формуванні стратегій регіонального розвитку. Дана концепція створює методологічне підґрунтя для більш ефективного стратегічного планування.

Визначено, що успішне впровадження підходів стратегічного управління регіональним економічним розвитком потребує врахування чотирьох базових моделей конкурентної стратегії: моделі п'яти сил, моделі основних компетенцій, моделі теорії ігор та конкуруючої моделі на краю. При цьому особливого значення набуває напівкогерентний стратегічний напрям, що передбачає визначення та використання короткострокових можливостей на межі майбутнього.

Розроблено синтетичну модель стратегічного планування регіонального економічного розвитку, що інтегрує 14 взаємопов'язаних складових: створення платформи для змін, економічний аудит, регіональна інформаційна система, визначення агентів змін, кластерний аналіз промисловості і багатосекторний аналіз, аналіз економічних можливостей, сценарний аналіз, визначення стратегічних напрямків, зовнішній аналіз,

перевизначення стратегічних напрямків, стратегічний план, планування дій, перегляд і уточнення стратегії, визначення індикаторів і контрольних показників.

Обґрунтовано необхідність проведення зовнішнього аналізу стратегії регіонального економічного розвитку клієнтами, інвесторами та іншими стейкхолдерами на трьох етапах: під час багатогалузевого аналізу та аналізу галузевих кластерів, під час аналізу економічних можливостей, та після визначення стратегічних напрямів. Це дозволяє усунути невідповідності у критично важливих питаннях та підвищити якість стратегії.

Визначено, що стратегічний план регіонального економічного розвитку має включати: заяву про стратегічні наміри (що визначає мету та очікувані результати), контекст планування (що містить стислий виклад особливостей економіки регіону, його організації та конкурентної позиції), стратегічні напрямки (що описують ключові майбутні рушійні сили економічного розвитку) та стратегічну архітектуру (що забезпечує структуру та механізми реалізації плану через розвиток ключових компетенцій, інфраструктури, мереж та альянсів).

Встановлено необхідність регулярного (кожні 3-5 років) перегляду та уточнення стратегії регіонального економічного розвитку на основі порівняльного аналізу та моніторингу економічних показників за допомогою системи індикаторів. Такий перегляд має враховувати динаміку зовнішнього середовища, зміни у конкурентній позиції регіону та досягнуті результати реалізації стратегії.

Виявлено потенційні виклики та бар'єри для впровадження розробленої моделі в Україні. На інституційному рівні це дефіцит довіри та співпраці між стейкхолдерами, брак підприємницької культури у науці та проактивності у бізнесі, забюрократизованість процедур підтримки інновацій. На ресурсному рівні – обмеженість бюджетного та приватного фінансування НДДКР, застарілість матеріально-технічної бази,

недосконалість фінансових інструментів підтримки інновацій, дефіцит компетентних кадрів в сфері інноваційного менеджменту. На культурно-ментальному рівні – відсутність традицій кооперації між стейкхолдерами, низька толерантність до ризику, недовіра до інновацій. До цих «традиційних» викликів додаються деструктивні впливи військової агресії – руйнування значної частини виробничого, наукового та людського потенціалу, розрив усталених ланцюгів кооперації, зміщення пріоритетів на вирішення базових проблем виживання громад.

Запропоновано механізми подолання зазначених бар'єрів через розбудову платформ співпраці стейкхолдерів, впровадження прозорих конкурсних процедур розподілу коштів, встановлення фіскальних та регуляторних стимулів для інвестицій бізнесу в НДДКР, перегляд бюджетних пріоритетів, створення комплексу фінансових інструментів підтримки інновацій, розвиток компетенцій управлінців та популяризацію цінностей економіки знань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання органами виконавчої влади при формуванні та реалізації державної регіональної політики, розробці стратегій та програм регіонального розвитку, удосконаленні організаційно-правових механізмів публічного управління регіональним економічним розвитком; органами місцевого самоврядування при розробці та впровадженні стратегій розвитку територіальних громад, формуванні регіональних інноваційних систем, розвитку міжмуніципального співробітництва; агенціями регіонального розвитку, бізнес-асоціаціями, науковими установами при налагодженні стейкхолдерської співпраці, розвитку промислових кластерів, впровадженні проєктів регіонального розвитку; закладами вищої освіти при підготовці фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, регіонального управління, публічної політики.

Ключові слова: публічне управління, регіональний розвиток,

регіональний економічний розвиток, територіальний розвиток, сталий розвиток, управління розвитком, інновації, стратегічне планування, територіальні громади, органи влади, смарт спеціалізація, адаптивна модель, повоєнне відновлення, публічно-приватне партнерство.